Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Fagskolen
Vestfold og Telemark

FAGSKOLEN
VESTFOLD OG TELEMARK
HØYERE YRKESFAGLIG UTDANNING

STUDIEPLAN

FOR

PALLIATIV OMSORG

2020-22

Akkreditert av NOKUT 14.09.2018

Innhold

1 Høyere yrkesfaglig utdanning i palliativ omsorg 4
1.1 Høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag 4
1.2 Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) 4
1.3 Bakgrunn for høyere yrkesfaglig utdanning i palliativ omsorg 4
2 Forventet læringsutbytte 6
2.1 Overordnede læringsutbyttebeskrivelser 6
3 Opptakskrav 7
3.1 Realkompetanse 8
4 Digitale rammer og forutsetninger 8
5 Utdanningens omfang og organisering 8
5.1 Oversikt over emnene 9
5.2 Oversikt over studiets omfang 9
5.3 Sammenheng mellom emnene 10
6 Undervisningsformer og læringsaktiviteter 10
6.1 Samarbeid med yrkesfeltet 11
6.2 Forelesning 11
6.3 Veiledning 11
6.4 Mappemetodikk 11
6.5 Gruppearbeid 12
6.6 Praksis 12
6.7 Hovedprosjekt 13
7 Evaluering av studiet 14
8 Vurderings- og eksamensordninger 14
8.1 Mappevurdering 14
8.2 Vurdering av presentasjonsmapper med muntlig høring 14
8.3 Vurdering av praksis 15
8.4 Vurdering av hovedprosjekt med muntlig høring 15
8.5 Beskrivelse av karakterskalaen 16
9 Vitnemål 16
10 Utdanningens innhold og emner 17
10.1 Emne 1: Felles grunnlag for høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag 17
10.2 Emne 2: Palliasjon 21
10.3 Emne 3: Sykdommer og palliativ omsorg til alvorlig syke og døende 24
10.4 Emne 4: Palliative tjenestetilbud, organisering og pasienttilpassede forløp 29

10.5 Praksis 32
10.6 Emne 5: Hovedprosjekt 34
11 Oversikt mappekrav (emne 1-4)/arbeidskrav (praksis og emne 5) 36
Vedlegg 1 Formelle krav og vurderingskriterier for mappekrav 38
Vedlegg 2 Formelle krav og vurderingskriterier for presentasjonsmapper m/muntlig høring 39
Vedlegg 3 Formelle krav og vurderingskriterier for hovedprosjekt m/muntlig høring 40

Dato for revidering:	**Navn:**
04.06.2019	Eva Bratland Ramberg, Hilde Eide Tørring og Agnes Brønstad
18.06.2020	Eva Bratland Ramberg og Hilde Eide Tørring

1 Høyere yrkesfaglig utdanning i palliativ omsorg

1.1 Høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag

Høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag har som overordnet mål å utdanne reflekterte yrkesutøvere, med høy yrkesetisk standard som tar initiativ til å planlegge, organisere og iverksette tiltak i samarbeid med tjenesteytere, pasienter/brukere og pårørende. Studentene skal etter gjennomført utdanning ha etablert et grunnlag for livslang læring og kontinuerlig omstilling med klar forankring i arbeidslivet. Utdanningene gir formalisert kompetanse på fagskolenivå. Høyere yrkesfaglig utdanning skal sikre den enkeltes, samfunnets og arbeidslivets behov for ny kompetanse i tråd med nye oppgaver og utfordringer innen helse-, oppvekst- og sosialsektoren.

1.2 Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven)

Lov om høyere yrkesfaglig utdanning ble iverksatt 01.07.2018. Lovens formål er å legge til rette for høyere yrkesfaglig utdanning av høy kvalitet og for at fagskolestudentene får gode utdanningsvilkår. Loven gjelder for akkreditert høyere yrkesfaglig utdanning og fagskolevirksomhet i riket. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) fører tilsyn med kvaliteten i høyere yrkesfaglig utdanning og akkrediterer høyere yrkesfaglig utdanning. Fylkeskommunen skal sørge for at det tilbys akkreditert høyere yrkesfaglig utdanning i samsvar med behovet for kompetanse lokalt, regionalt og nasjonalt. Høyere yrkesfaglig utdanning ligger på nivå over videregående opplæring. Høyere yrkesfaglig utdanning gir kompetanse som kan tas i bruk i arbeidslivet uten ytterligere opplæringstiltak. Høyere yrkesfaglig utdanning skal ha et innhold og omfang som tilsvarer et halvt år til to års utdanning på fulltid. Departementet kan, etter søknad fra styret for fagskolen, vedta at det kan gis høyere yrkesfaglig utdanning som i innhold og omfang tilsvarer tre års utdanning på fulltid.

1.3 Bakgrunn for høyere yrkesfaglig utdanning i palliativ omsorg

Høyere yrkesfaglig utdanning i palliativ omsorg har som mål å utdanne yrkesutøvere som kan ta initiativ til å utføre palliativ omsorg til alvorlig og uhelbredelig syke pasienter i alle aldre. Palliasjon er aktiv behandling, pleie og omsorg for pasienter med uhelbredelig sykdom og kort forventet levetid. Lindring av pasientens fysiske smerter og andre plagsomme symptomer står sentralt, sammen med tiltak rettet mot psykiske, sosiale og åndelige/eksistensielle problemer. Målet med palliasjon er best mulig livskvalitet for pasienten og de pårørende. Palliativ behandling og omsorg verken fremskynder døden eller forlenger selve dødsprosessen, men ser på døden som en del av livet. Pasienter i palliativ fase har ofte komplekse symptombilder som endrer seg hyppig og raskt, og de kan oppleve akutte tilstander og komplikasjoner som en del av forløpet. Dette kan medføre tap av fysisk funksjon, sviktende organfunksjon, polyfarmasi og et økende behov for pleie og omsorg. Studentene skal etter fullført utdanning kunne identifisere og ivareta palliativ omsorg til pasienter i og utenfor institusjon, samt bistå deres pårørende, som kan være både barn, ungdom og voksne. Yrkesutøvelsen skal være i samsvar med helselovgivningens krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp. Studentene skal gjennom utdanningen utvikle sin personlige og faglige kompetanse for å kunne hjelpe målgruppen og deres pårørende til å møte de utfordringene de står overfor i forbindelse med alvorlig og uhelbredelig sykdom og behandling, eller til en verdig død.

Helse- og omsorgssektoren står overfor store utfordringer i årene framover. Demografisk utvikling, med blant annet økende antall personer med alvorlige kroniske sykdommer, økende andel eldre i

befolkningen, stadig høyere levealder og samfunnsutviklingen forøvrig, gir økt etterspørsel etter alle typer helse- og omsorgstjenester, ikke minst innen palliativ omsorg. Brukerne/pasientene og deres pårørende stiller også store krav til kvalitet på tjenestene og muligheter for aktiv deltagelse i utforming av tjenestetilbudet. Det er viktig for velferdssamfunnet at vi greier å rekruttere, utdanne og beholde kompetent personell. Høyere yrkesfaglig utdanning i palliativ omsorg vil kunne gi ansatte i sektoren spisskompetanse innen palliativ omsorg til alvorlig og uhelbredelig syke og døende. Fagarbeidere med denne tilleggskompetansen kan bidra til oppbygging av et faglig godt tilbud i kommunene og i spesialisthelsetjenesten i tråd med sentrale føringer. *Kompetanseløft 2020* er regjeringens plan for rekruttering, kompetanse og fagutvikling i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Formålet med planen er å bidra til en faglig sterk tjeneste, og å bidra til å sikre at den kommunale helse- og omsorgstjenesten har tilstrekkelig og kompetent bemanning. *Meld. St. 26 (2014–2015), Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet*, framhever behovet for å se den kommunale helse- og omsorgstjenesten som en helhet. Den trekker fram utfordringene på kompetanse- og ledelsesområdet og viser til tidligere vedtatt politikk på kompetansefeltet som framgår av *Meld. St. 29 (2012–2013) Morgendagens omsorg* og *Meld. St. 13 (2011–2012) Utdanning for velferd.*

NOU 2017: 16, På liv og død— Palliasjon til alvorlig syke og døende påpeker at for å møte pasientenes behov, trenger helse- og omsorgspersonell både kompetanse om grunnsykdommen og om palliasjon. I tillegg er det nødvendig å ha kompetanse til å gjenkjenne når det er behov for andre faggrupper og annen kompetanse enn den man selv har. Å møte en pasient med livstruende sykdom fordrer kompetanse i å kommunisere med pasienter og pårørende som er i en sårbar situasjon. Helsepersonell som arbeider ved enheter med behandling og oppfølging av pasienter som trenger palliativ behandling, både i den kommunale helse- og omsorgstjenesten og i spesialisthelsetjenesten, bør ha spesialisert kompetanse i palliasjon. Utdanning i palliasjon bør omfatte palliasjon til alle som har behov, uavhengig av diagnose og alder, og den må ivareta tidlig integrasjon av palliasjon, samt ha et tverrfaglig perspektiv.

Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for palliasjon i kreftomsorgen (2015) er utarbeidet som en del av de nasjonale handlingsprogrammene for kreftbehandling. Handlingsprogrammet omfatter tre ulike deler: Veiledning i forhold til kjennetegn og utfordringer ved palliasjon, faglige retningslinjer for aktuelle symptomer og tilstander, samt anbefalinger for organisering og kompetanse. Palliativ behandling gjelder ikke bare kreftpasienter, de mer generelle delene av handlingsprogrammet er også relevante og aktuelle i behandling og pleie til pasienter med andre alvorlige og kroniske sykdommer.

Meld. St. 47 (2008-2009) - Samhandlingsreformen, ble innført i 2012. Målet med Samhandlingsreformen er å bedre folkehelse og bedre helse- og omsorgstjenester på en bærekraftig måte. Strategiene er å forebygge mer, behandle tidligere og samhandle bedre. Pasienter og brukere skal få tidlig og god hjelp nærmest mulig der de bor. Man skal få rett behandling til rett tid på rett sted, gjennom en helhetlig og koordinert helse- og omsorgstjeneste som er tilpasset den enkelte bruker. Det kreves nødvendig kompetanse for å ta imot nye og mer kompliserte brukergrupper. Et økende antall dødsfall skjer på sykehjem. Dette innebærer et behov for tilstrekkelig kompetanse innen palliativ omsorg for å yte faglig forsvarlig og omsorgsfull helsehjelp til døende pasienter og de pårørende.

2 Forventet læringsutbytte

Læringsutbyttet for utdanningen deles inn i områdene kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse. Læringsutbyttebeskrivelsene tilsvarer nivå 5.1 i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR).

Kategoriene kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse beskrives som:

Kunnskap	**Ferdigheter**	**Generell kompetanse**
Kunnskaper er: forståelse av teorier, fakta, begreper, prinsipper, prosedyrer innenfor fag, fagområder og / eller yrker.	Ferdigheter er: evne til å anvende kunnskap til å løse problemer og oppgaver. Det er ulike typer ferdigheter: kognitive, praktiske, kreative og kommunikative ferdigheter.	Generell kompetanse er å kunne anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning i studier og yrke.

2.1 Overordnede læringsutbyttebeskrivelser

Overordnede læringsutbyttebeskrivelser (O-LUB) utledes fra NKR og beskriver forventet læringsutbytte/kompetanse etter fullført utdanning. Læringsutbytte for de enkelte emnene (E-LUB) utledes fra O-LUB og viser forventet læringsutbytte/kompetanse etter hvert enkelt emne. Overordnede læringsutbyttebeskrivelsene for studiet er:

Kunnskaper

Kandidaten

- har kunnskap om palliativ omsorg ved alvorlige og uhelbredelige sykdommer og kunnskap om konsekvenser for pasientens dagligliv
- har kunnskap om verdigrunnlaget for palliasjon, og om hvordan pasientsentrert tilnærming og livshjelp kan bidra til å fremme helse og livskvalitet hos pasienter med alvorlig og uhelbredelig sykdom
- har kunnskap om faglige verktøy i arbeidet med å kartlegge helsetilstand, ressurser, symptomer og behov hos pasienter som er i en palliativ fase og ved livets slutt
- har kunnskap om tegn på at pasienten er døende og om palliativ omsorg ved livets slutt for alvorlig og uhelbredelig syke og deres pårørende
- har kunnskap om døden i et historisk og kulturelt perspektiv
- har innsikt i rettigheter, støtteordninger, lovverk og nasjonale anbefalinger og retningslinjer knyttet til alvorlig og uhelbredelig sykdom og død
- har kunnskap om organisering av tjenestetilbudet knyttet til palliasjon og kjennskap til ansvar og oppgaver for aktører og samarbeidsparter i ulike pasientforløp
- kan oppdatere sin kunnskap om palliativ omsorg ved alvorlige og uhelbredelige sykdommer og ved livets slutt
- forstår hvordan palliativ omsorg er en ressurs i velferdsstaten, og bidrar til trygghet og helsefremming for alvorlig og uhelbredelig syke og deres pårørende og for befolkningen og samfunnet forøvrig

Ferdigheter

Kandidaten

- kan anvende kunnskap om alvorlige sykdommer og behandling til å observere symptomer og bivirkninger hos den enkelte pasient
- kan anvende kunnskap om alvorlige sykdommer og behandling til å iverksette ikke-medikamentelle tiltak for å lindre plagsomme symptomer og til å vurdere når det er nødvendig å trekke inn kompetanse på et høyere nivå fra tverrfaglige team
- kan anvende kunnskap om pasientsentrert tilnærming, livshjelp og pårørendes betydning til å veilede om mestring når helse og funksjonsevne endres hos pasienten
- kan anvende ulike kommunikasjonsformer, og -teknikker i møte med alvorlig og uhelbredelig syke pasienter og deres pårørende
- kan kartlegge helsetilstand, ressurser, symptomer og behov hos alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter ved hjelp av standardiserte observasjonsskjemaer og kartleggingsverktøy
- kan finne informasjon og fagstoff som er relevant for problemstillinger i palliativ omsorg, og kan vurdere kildene kritisk
- kan kartlegge situasjoner i møte med alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter, og identifisere faglige og etiske problemstillinger og behov for å iverksette tiltak

Generell kompetanse

Kandidaten

- har forståelse for faglige og etiske prinsipper og retningslinjer for palliasjon og palliativ omsorg
- har utviklet en etisk grunnholdning som kommer til uttrykk ved at han/hun ivaretar alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienters integritet, brukermedvirkning og faglig forsvarlighet
- kan utføre palliativ omsorg etter alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienters ønsker og individuelle behov
- kan bygge relasjoner med kollegaer og på tvers av avdelinger og etater i det tverrfaglige samarbeidet for å ivareta pasientenes helhetlige behov knyttet til alvorlig og uhelbredelig sykdom, lidelse og død
- kan utvikle arbeidsmetoder og tjenester i palliativ omsorg for alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter gjennom kunnskapsdeling, bevisstgjøring og etisk refleksjon på arbeidsplassen

3 Opptakskrav

Krav til opptak jmf. Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Fagskolen Vestfold og Telemark (2020) er fullført og bestått videregående opplæring med fagbrev eller vitnemål for yrkeskompetanse fra studieretning for helse- og oppvekstfag, med fagbrev/yrkeskompetanse som helsefagarbeider/hjelpepleier/omsorgsarbeider. Søkere med fullført og bestått utdanning i tråd med dette formelle opptakskravet må vedlegge autorisasjonsbevis ved søknad om opptak til studiet. Dersom studenten kan dokumentere at han/hun skal gjennomføre fagprøve etter opptaksfristen, kan studenten tildeles plass. Studenten mister plassen hvis han/hun stryker på fagprøven eller ikke fullfører fagprøven. Fagprøven må være gjennomført innen 1. oktober i opptaksåret. Det kan gjøres opptak på grunnlag av realkompetansevurdering (se 3.1).

3.1 Realkompetanse

Det kan i særskilte tilfeller gjøres opptak på grunnlag realkompetansevurdering, dersom søkeren er 23 år eller eldre i opptaksåret, har fem årsverk relevant arbeidserfaring og realkompetanse tilsvarende Vg3- nivå for ett av yrkene nevnt under opptakskrav. Relevant arbeidserfaring kan være arbeid fra sykehjem, sykehus, hjemmesykepleie, omsorgsboliger eller lignende. Søknad om realkompetansevurdering sendes til Fagskolen Vestfold og Telemark som foretar vurderingen og fatter vedtak i saken.

Søkere med fullført videregående opplæring fra de andre nordiske landene er kvalifiserte for opptak når den videregående opplæringen i de respektive landene gir generelt opptaksgrunnlag til tertiærutdanning tilsvarende norsk fagskoleutdanning. I tillegg må fagbrevet/yrkeskompetansen fra hjemlandet tilsvare samme faglige kompetanse som norsk fagbrev i helsearbeiderfaget. Søkere fra nordiske land får sin kompetanse realkompetansevurdert av fagskolen.

Søkere fra land utenfor Norden må dokumentere opplæring og praksis ved autorisert translatør, og ha bestått eller ha likeverdig realkompetanse tilsvarende fagbrev i helsearbeiderfaget. Søkere med utdanning utenfor Norden må få sin kompetanse realkompetansevurdert av fagskolen. Søkere må ha kunnskaper i Norsk tilsvarende Test for høyere nivå.

4 Digitale rammer og forutsetninger

Studenten må disponere egen PC. Studiearbeid, mappekrav/arbeidskrav, undervisningsgrunnlag, informasjon og innleveringer gjøres på nett via fagskolens læringsplattform. Studenten får opplæring i fagskolens digitale læringsplattform. Studentene får tilbud om opplæring i bruk av PC og standard programvare, samt søk og kildekritikk. Fagskolen har systemansvarlig som vedlikeholder fagskolens datautstyr og yter service til studenter, i tillegg til muligheten for support fra IT-avdeling i fylkeskommunen. Det er tilgang til trådløst internett over hele fagskolen, hvor studenten kan kople seg på med egne bærbare maskiner. Studenten har tilgang til kopimaskiner og skrivere. Studentene får også tilbud om å laste ned Office 365 gratis.

5 Utdanningens omfang og organisering

Studietilbudet er basert på et heltidsstudium med en normert studietid på ett år. Utdanningen er organisert som et deltidsstudium over 2 år med en skoledag og en dag avsatt til veiledning per uke. Veiledning kan foregå på fagskolen, på nett eller telefon. Studiet har 5 emner med teoretisk innhold: ett emne med felles grunnlagsdel, tre fagspesifikke emner og et hovedprosjekt. I tillegg kommer 10 uker med praksis, som utplassering eller utviklingsarbeid, som eget emne. Fagskolen har utarbeidet egne retningslinjer for praksis gjennomført som praksisutplassering/utviklingsarbeid på egen arbeidsplass.

Teoriundervisning og veiledning utgjør i snitt 8 timer i uken og studenten har ansvar for å delta aktivt i opplæringen. Det forventes at studentens selvstudium utgjør omtrent 9 timer pr uke. Total omfang iberegnet egenstudier antas å være ca. 1600 timer.

5.1 Oversikt over emnene

Emne 1. Felles grunnlag for høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag 1a. Arbeidsformer og metoder i studiet 1b. Helse- og sosialfagene i samfunnet 1c. Etikk 1d. Sosiologi og psykologi 1e. Kommunikasjon og samhandling 1f. Stats- og kommunalkunnskap, helse- og sosialpolitikk	12 stp
Emne 2. Palliasjon 2a. Palliasjon – hva er palliasjon? 2b. Alvorlig og uhelbredelig sykdom - hva det kan innebære for pasient og pårørende 2c. Døden i et historisk og kulturelt perspektiv	7 stp
Emne 3. Sykdommer og palliativ omsorg til alvorlig syke og døende 3a. Alvorlige sykdommer 3b. Konsekvenser av alvorlig sykdom og behandling, ivaretakelse av pasientens grunnleggende behov 3c. Kartlegging og vurdering av symptomer 3d. Palliativ, symptomforebyggende og symptomlindrende behandling og omsorg 3e. Pleie og omsorg ved livets slutt	14 stp
Emne 4. Palliativt tjenestetilbud, organisering og pasienttilpassede forløp 4a. Organisering av det palliative tilbudet 4b. Yrkesutøvelse	5 stp
Praksis	14 stp
Emne 5. Hovedprosjekt	8 stp
Sum	60 stp

5.2 Oversikt over studiets omfang

Emne	Studie -poeng	Uker deltid		Obligatorisk undervisning/ timer	Veiledning/ timer	Praksis/ timer	Selv-studium/ timer	Sum arbeids-mengde
Emne 1	12	16		96	32		160	**288**
Emne 2	7	10		60	20		90	**170**
Emne 3	14	14		84	28		140	**252**
Emne 4	5	8		48	16		72	**136**
Praksis	14	10				300	60	**360**
Emne 5	8	9		12	4		171	**187**
Eksamen		9					162	**162**
Sum	**60**	**76**		**300**	**100**	**300**	**841**	**1555**

5.3 Sammenheng mellom emnene

Denne studieplanen i palliativ omsorg er bygget over samme lest som andre stedbaserte høyere yrkesfaglig utdanninger i helse- og oppvekstfag ved Fagskolen Vestfold og Telemark. Emne 1 danner et felles grunnlag for høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag og skal bidra til at studentene utvikler nødvendig kunnskap og forståelse i en felles referanseramme for yrkesutøvere i helse- og sosialtjenestene. Sentrale temaer i emne 1 er etikk, sosiologi og psykologi, kommunikasjon og samhandling og stats- og kommunalkunnskap og helse- og sosialpolitikk og disse temaene danner basis og skal videreføres i de fagspesifikke emnene 2- 4. De fagspesifikke emnene bygger også på hverandre og bør gjennomføres i kronologisk rekkefølge.

Emne 2 tar for seg sentrale begreper innen palliasjon og verdigrunnlaget som Hospicefilosofien bygger på. Emnet handler også om livshjelp for at den enkelte skal få hjelp til å leve best mulig i egne omgivelser, med minst mulig plager, for å bedre livskvalitet og opplevelse av mestring og håp. Emnet skal øke forståelsen for hva det kan innebære å få en alvorlig og uhelbredelig sykdom for pasient og pårørende. Videre tar emnet for seg døden i et historisk og kulturelt perspektiv.

Emne 3 tar for seg ulike alvorlige sykdommer, forekomst, mulige årsaker, symptomer og behandling og hvordan sykdommene påvirker pasientens behov i palliativ sykdomsfase og ved livets slutt. Emnet handler også om konsekvenser av sykdom, slik som ernæringsproblemer, funksjonssvikt, nedsatt immunforsvar, fatique, endret selvbilde og om bivirkninger av behandling. Det fokuseres på bruk av standardiserte observasjonsskjemaer og kartleggingsverktøy for å kartlegge helsetilstand, ressurser, symptomer og behov hos alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter. Emnet omhandler palliativ symptomforebygging og symptomlindrende behandling og omsorg med stor vekt på smerte og smertelindring. Emnet omhandler også pleie og omsorg ved livets slutt og det å styrke pårørende i å være, og å oppleve å være, en ressurs for pasienten.

Emne 4 handler om det palliative tjenestetilbudet, aktører, organisering og samhandling i pasienttilpassede forløp, samt ulike aspekter knyttet til hjemmedød. Emnet skal gi studentene økt bevissthet om egen yrkesrolle og ansvar knyttet til kommunikasjon, medarbeiderskap, veiledning og fagutvikling på arbeidsplassen. I emne 4 får studentene også ferdighetstrening i profesjonell kommunikasjon.

Etter emnene 1 - 4 følger praksis, enten som praksisutplassering på arbeidsplasser som tilbyr helse- og omsorgstjenester til pasienter som har behov for palliativ omsorg, eller som utviklingsarbeid på egen arbeidsplass, som er aktuelt for studenter som har sitt daglige arbeid innen fagfeltet (minimum 50 % stilling). Gjennom praksis blir studenten utfordret på å anvende ny kunnskap og nye ferdigheter i yrkesutøvelsen. Formålet er også å utvikle holdninger til egen yrkesutøvelse gjennom refleksjon rundt forholdet mellom teori og praksis. I emne 5 vil studenten på bakgrunn av de foregående emnene og praksis fordype seg i og drøfte en selvvalgt faglig problemstilling.

6 Undervisningsformer og læringsaktiviteter

Utdanningen innebærer at studenten er i en prosess både i forhold til faglig og personlig utvikling. Gjennom pedagogisk ledelse skal studenten trekkes aktivt med i egen læringsprosess. Det forventes at den enkelte student viser initiativ, og tar ansvar for egen læring og felles læringsmiljø. Studenten

skal reflektere over egen læringsprosess gjennom hele utdanningen og det vil bli lagt vekt på individuelle refleksjonsnotater og logg.

Prosesslæring vil tilstrebes ved at studentens egne erfaringer, praksiskunnskaper og teoretiske kunnskaper brukes gjennom utdanningen i form av diskusjoner, dialoger, ferdighetstrening og arbeidskrav. Læringsaktivitetene skal være relevante og hensiktsmessige for å oppnå læringsutbyttet for utdanningen. Dette innebærer at studenten i tillegg til faglig utvikling også skal utvikle evne til samarbeid, kommunikasjon og praktisk yrkesutøvelse. Studenten har praktisk erfaring innen egne fagområder, og denne gir anledning til å legge til rette for erfaringsbaserte læringsformer. Variasjon i valg av læringsaktiviteter er nødvendig for å oppnå en helhetlig kompetanse som omfatter både kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse.

6.1 Samarbeid med yrkesfeltet

For å sikre utdanningens yrkesretting, har fagskolen inngått samarbeidsavtaler med aktører i feltet, blant annet om deltakelse i fagråd sammen med fagskolens ledelse, lærere og studentrepresentanter. Fagråd har møte to ganger pr. år, for å arbeide med en kontinuerlig forbedring av utdanningen og for å sikre at den er i tråd med praksisfeltets ønsker og behov. Fagskolen har også samarbeid med virksomheter i yrkesfeltet angående praksis for studenter.

6.2 Forelesning

Forelesninger skal gi et innblikk i de ulike temaene. Forelesningene skal hjelpe studenten til å få et bedre overblikk og forståelse for fagene, og ikke minst inspirere studenten til å søke mer kunnskap.

6.3 Veiledning

I utdanningen vil veiledning spille en sentral rolle som læringsaktivitet. Studenten vil oppleve å få veiledning både i studiesituasjonen på fagskolen, i arbeidet med mappekrav, i praksis og i forbindelse med avsluttende oppgave (hovedprosjekt). Veiledningen skal fungere som et bindeledd mellom personlig kompetanse, teoretisk kunnskap og yrkesspesifikke ferdigheter, som er sentrale begreper i utviklingen av en yrkesidentitet og samlet profesjonell kompetanse. I studiesammenheng er veiledning først og fremst en arena for samtaler rundt ulike deler av studentens utvikling i løpet av studiet. Veiledning skal være støttende og igangsettende i forhold til studentens læringsbehov og den har et helt klart kontrollaspekt i seg i forhold til å vurdere studentens teoretiske kunnskaper, yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse. Student og veileder skal ha en felles forståelse med henblikk på veiledningens form og innhold. Veiledningen er studentens arena, og det som skjer må være tilpasset studentens forutsetninger og behov.

6.4 Mappemetodikk

Mappemetodikk benyttes for å få bedre sammenheng og helhet i læringsprosessen. Dette oppnås blant annet ved at innleveringer ikke er avsluttet i det øyeblikk de er levert, men at de i større grad benyttes som et ledd i læringsprosessen og som et grunnlag for veiledning til studenten om hva det må arbeides videre med. Forutsetningen er også at det skal være en tettere dialog mellom faglærer og student om progresjon og utvikling i læringen, noe som innebærer at lærer og student går

gjennom innholdet i mappekravene. Studenten skriver til slutt et refleksjonsnotat som skal inneholde beskrivelse av arbeid som er gjort, egen vurdering av arbeidet og refleksjon rundt egen læringsprosess og læringsutbytte. Mappekravene som studentene arbeider med gjennom utdanningen, har en gjennomgående og gjenkjennelig struktur som tar hensyn til læringsprinsipper som begrepsforståelse, dybdelæring og det å se sammenhenger og kople teori og praksis. Dette skjer blant annet gjennom at studentene anvender begreper i praktisk orienterte problemstillinger, reflekterer over egen læring og læreprosess, knytter teori til egne erfaringer fra yrkesfeltet og omvendt («gå fra det kjente til det ukjente»), samarbeidslæring og læring i praksisfellesskap. Studenten har tilgang på veiledning gjennom hele prosessen, både fra lærerne og gjennom å diskutere med hverandre.

6.5 Gruppearbeid

Gruppearbeid benyttes gjennom hele studietiden. Ved studiestart etableres basisgrupper på ca. 3 – 5 studenter i hver gruppe. Gruppene vil kunne variere i sammensetning og størrelse gjennom studiet og har som hensikt å stimulere til tverrfaglig samarbeid, økt samhandling og styrking av kommunikasjons- og relasjonskompetansen. Gruppearbeid er obligatorisk og forpliktende. Gruppene må utarbeide en gruppekontrakt og de må føre logg og skrive refleksjon over egen læring.

En gruppekontrakt er ikke bare et krav fra fagskolen, den er også et godt arbeidsredskap for samarbeidet i gruppa. Kontrakten bør f.eks. inneholde:

- Hvem kontrakten omfatter
- Når og hvor skal gruppa møtes.
- Taushetsplikt
- Studentenes spesifikke ansvar
- Studentenes faglige og personlige forventninger til læringsutbytte
- Studentenes forventinger til gruppearbeidet

6.6 Praksis

Praksis er en egen obligatorisk del av studiet og er en viktig læringsarena for å oppnå utdanningens læringsutbytter. Praksis skal bidra til å styrke studentens selvfølelse og motivasjon for egen utvikling. Praksis gjennomføres i 4. semester av utdanningen. For å sikre kontinuitet legges praksisperioden i sin helhet til etter bestått eksamen for emne 2, 3 og 4, før hovedprosjekt, emne 5. Praksisperioden strekker seg over 10 uker. Det er utarbeidet egne læringsutbyttebeskrivelser for praksis.

For å kunne gjennomføre praksisstudier må studentene fremvise politiattest. Kravet om politiattest er hjemlet i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (LOV-2017-06-16-53) § 5-4 og Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) (LOV-2018-06-08-28), jmf. Politiregisterloven (LOV-2016-04-22-3) §37 og §39.

Det er mulig å velge mellom to ulike former for gjennomføring:
1. *Praksis gjennomført som praksisutplassering* på arbeidsplasser som tilbyr helse- og omsorgstjenester til pasienter som har behov for palliativ omsorg. Praksisutplassering kan skje i lindrende enheter, hjemmesykepleien, sykehjem eller sykehus og er egnet for studenter som ikke har erfaring fra slikt type arbeid og/eller som ikke har sitt daglige arbeid innen fagfeltet. Studenter som

ikke ønsker å gjennomføre utviklingsarbeid på egen arbeidsplass, kan også velge denne praksisformen. Praksisplassen og gjennomføringen må alltid godkjennes av fagskolen. Fagskolen er ansvarlig for å skaffe relevant praksisplass. Praksisperioden beregnes til gjennomsnittlig 30 timers tilstedeværelse og en studiedag pr. uke i 10 uker. En gjennomsnittlig praksisdag er på 7,5 timer (inkl. pause), det vil si at studenten skal være tilstede i totalt 300 timer. For at praksisperioden skal kunne vurderes til bestått, må studenten ha vært tilstede minimum 90 % av den planlagte praksistiden. Fravær ut over 10 % må tas igjen etter nærmere avtale. Fagskolen har utarbeidet egne retningslinjer for praksis som praksisutplassering.

2. *Praksis gjennomført som utviklingsarbeid på egen arbeidsplass* er aktuelt for studenter som har sitt daglige arbeid innen fagfeltet (minimum 50 % stilling). Studenten skal i praksisperioden forberede, planlegge, gjennomføre og evaluere et utviklingsarbeid knyttet til sentrale temaer i utdanningen. Studenten velger tema for utviklingsarbeidet i samråd med leder og faglærer. Problemstilling skal godkjennes av leder og faglærer. Utviklingsarbeidet skal bidra til at studenten får synliggjort sin kompetanse innenfor egen organisasjon og kvalitetsforbedring innen et avgrenset område av tjenestetilbudet. Praksis er et felles ansvar for arbeidstaker og arbeidsgiver, og denne formen for praksis krever at studenten får tid til utviklingsarbeid og veiledning. Samlet arbeidsmengde i perioden skal være 300 timer. Dette inkluderer ordinært arbeid ifølge arbeidsavtale og den tiden studenten bruker på utviklingsarbeidet både i arbeidstiden og i egen tid. Det anbefales at studenten fristilles fra ordinært arbeid ½-1 dag per uke for å ha fullt fokus på organisering og gjennomføring av utviklingsarbeidet. Studenten skal utarbeide en arbeidsplan (turnus) som viser når vedkommende er i ordinært arbeid og når studenten skal arbeide med prosjektet. For at praksisperioden skal kunne vurderes til bestått, må studenten ha vært tilstede minimum 90 % av den planlagte praksistiden. Fravær ut over 10 % må tas igjen ved at praksisperioden forlenges tilsvarende. Fagskolen har utarbeidet egne retningslinjer for praksis gjennomført som utviklingsarbeid på egen arbeidsplass.

Veiledning i praksis er en forutsetning for å oppnå utdanningens læringsutbytte, og ved begge former for praksis blir studenten fulgt opp av fagskolens faglærer og av veileder på praksisplassen. Veileder deltar i ukentlig refleksjon med studenten, samt i plan- og målsamtale, midtvurdering og avsluttende vurdering sammen med student og faglærer. Formalisert veiledning og selvrefleksjon over tid bidrar til å tydeliggjøre den enkelte students personlige og faglige utvikling. Derigjennom bygger studenten opp sin kliniske kompetanse og profesjonalitet i yrkesutøvelsen. Veileder på praksisplassen må ha tilsvarende høyere yrkesfaglig utdanning eller relevant utdanning fra høyskole/universitet og arbeide i minimum 75 % stilling.

I løpet av praksisperioden vil det være to-tre skoledager på fagskolen. Her legges det opp til at studentene skal dele erfaringer fra praksis, få veiledning på arbeidskrav og ha refleksjon knyttet til opplevelser i praksis.

6.7 Hovedprosjekt

Hovedprosjekt er et eget emne som gjennomføres mot slutten av studiet (4. semester). Hovedprosjektet er en individuell oppgave. Fagskolen har utarbeidet egne retningslinjer for gjennomføring av hovedprosjekt.

Prosjektet skal være praksisrettet og knyttet til ett eller flere temaer i utdanningens fagspesifikke emner. Studenten skal gjennom hovedprosjektet vise refleksjon og anvende relevant teori og erfaringer fra praksisfeltet. Gjennom forberedelse og planlegging skal studenten utarbeide og levere en prosjekt- og framdriftsplan med problemstilling, relevante overordnede læringsutbyttebeskrivelser for utdanningen (se s. 6 og 7), framdriftsplan for hovedprosjektet og forslag til aktuell litteratur. Prosjekt- og framdriftsplanen med tema og problemstilling skal godkjennes av faglærer. Tema for hovedprosjektet skal bestemmes av studenten med veiledning fra faglærer. Det kan også være naturlig å samarbeide med praksisplass/relevant arbeidssted under valg av tema.

Studenten får tilbud om inntil 4 timer veiledning fordelt på perioden, hvorav to veiledninger er obligatoriske. Det vil være to skoledager knyttet til hovedprosjektet. Her legges det blant annet opp til at studenten presenterer tema og problemstilling for medstudenter og ber om innspill fra dem. Studenten har et selvstendig ansvar for å ha et veiledningsprodukt og avtale tidspunkt for veiledning med faglærer.

7 Evaluering av studiet

Etter studiestart, midtveis i, og etter hvert emne, etter praksisperioden og etter hovedprosjektet, avsettes det tid til prosessevaluering for å fremme videre læring og utvikling. Evaluering av emnene gjennomføres på fagskolens digitale læringsplattform. Evalueringen er beskrevet i fagskolens kvalitetssystem. Hensikten med evalueringsordningen er å gi studenten, læreren og fagskolen regelmessig informasjon om undervisningens kvalitet i forhold til studentens faglige og personlige utvikling.

8 Vurderings- og eksamensordninger

Vurderingsformene har sammenheng med utdanningens læringsutbytte, innhold og læringsaktiviteter. Eksamen følger bestemmelser gitt i Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) (2018) og Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Fagskolen Vestfold og Telemark (2020).

8.1 Mappevurdering

Mappevurdering som vurderings-, arbeids- og læringsform fremmer formativ vurdering og har vurdering for læring som prinsipp, samtidig som studentene får tydelige tilbakemeldinger underveis på hvor de står faglig sett, og på hvordan de kan jobbe videre. Den summative vurderingen - vurdering av læring i form av karakter - blir ivaretatt av at studentene avlegger tre eksamener i løpet av utdanningen, se punktene 8.2 og 8.4. Disse blir vurdert av faglærer og ekstern sensor med karakter.

8.2 Vurdering av presentasjonsmapper med muntlig høring

I løpet av studiet er det to avsluttende mappevurderinger (eksamen): en avsluttende mappevurdering i slutten av emne 1, og en etter de fagspesifikke emnene (ved avslutningen av emne 4). Studenten utarbeider og leverer inn presentasjonsmappe med et gitt antall godkjente og

bearbeidede mappekrav. Den innleverte presentasjonsmappen må vurderes til bestått før studentene kan gjennomføre muntlig høring. Intern og ekstern sensor gjør en samlet vurdering av presentasjonsmappen og den påfølgende muntlige høring (vedlegg 2).
Ved denne avsluttende mappevurderingen (eksamen) benyttes karaktersystemet ECTS (European Credit Transfer System) med karakterskalaen A, B, C, D, E, F, der A er beste karakter. Det kreves karakteren E eller bedre for at eksamen skal være bestått.

8.3 Vurdering av praksis

Vurdering av studentens innsats i praksisperioden foregår kontinuerlig. Den fortløpende vurderingen skal ta hensyn til rammefaktorer for praksis, studiets læringsutbytte, veiledningens innhold og valg av læresituasjoner. Praksisperioden gjennomføres over 10 uker med veiledning på egen yrkesutøvelse, av kvalifiserte praksisveiledere og av faglærer. Veiledningen skjer i forhold til læringsutbyttebeskrivelser beskrevet i studieplanen og studentens individuelle mål. I løpet av praksisperioden gjennomføres en midtvurdering og en sluttvurdering. Læringsutbyttebeskrivelsene for praksisperioden og gjennomføringen av bestemte arbeidskrav skal danne grunnlag for vurdering av bestått/ikke bestått praksisperiode. Praksis begynner med plan- og målsamtaler med fokus på studieplanens læringsutbyttebeskrivelser og studentens individuelle mål og plan for praksis. Midtvurderingen danner grunnlag for studentens videre arbeid og fordypning i perioden. Sluttvurdering avspeiler studentens læringsutbytte for hele praksisperioden. Ved fare for ikke bestått praksis, skal studenten få skriftlig varsel senest 3 uker før praksisperioden er slutt. Fravær i praksisperioden på over 10 % medfører at det ikke er grunnlag for vurdering, og praksis vil bli vurdert til ikke bestått.

8.4 Vurdering av hovedprosjekt med muntlig høring

For å kunne gå opp til eksamen i emne 5 må studenten ha gjennomført praksis med bestått resultat og ha bestått eksamen i teoriemnene. Eksamen i emne 5 består i en skriftlig innlevering etterfulgt av en individuell muntlig høring. Den skriftlige innlevering må vurderes til bestått før studentene kan gjennomføre muntlig høring. Intern og ekstern sensor gjør en samlet vurdering av den skriftlige innleveringen og den muntlige høringen. Hovedprosjektet utgjør et selvstendig emne og gis en egen emnekarakter, og det benyttes karaktersystemet ECTS (European Credit Transfer System) med karakterskalaen A, B, C, D, E, F, der A er beste karakter. Det kreves karakteren E eller bedre for at eksamen skal være bestått.

8.5 Beskrivelse av karakterskalaen

Symbol	Betegnelse	Generell, ikke fagspesifikk beskrivelse av vurderingskriterier
A	Fremragende	Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Studenten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.
B	Meget god	Meget god prestasjon. Studenten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.
C	God	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Studenten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områdene.
D	Nokså god	En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Studenten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet.
E	Tilstrekkelig	Prestasjonen tilfredsstiller minimumskravene, men heller ikke mer. Studenten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.
F	Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstiller de faglige minimumskravene. Studenten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.

9 Vitnemål

Etter fullført og bestått høyere yrkesfaglig utdanning i palliativ omsorg utstedes vitnemål med gradsbenevnelsen fagskolegrad i palliativ omsorg. Vitnemålet omfatter de emner som inngår i utdanningen, med emnets omfang i studiepoeng og de karakterene som er oppnådd. Beskrivelse av hovedprosjektet og O-LUB vil også framkomme. Vitnemålet merkes med begrepet *Vocational Diploma* (VD) med tanke på internasjonal bruk.

10 Utdanningens innhold og emner

10.1 Emne 1: Felles grunnlag for høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag

Emnekode	00HH59A
Omfang	12 studiepoeng
Innhold	Emne 1 danner et felles grunnlag for høyere yrkesfaglig utdanning i helse- og oppvekstfag og skal bidra til at studentene utvikler nødvendig kunnskap og forståelse i en felles referanseramme for yrkesutøvere i helse- og sosialtjenestene. Sentrale temaer i emne 1 er etikk, sosiologi og psykologi, kommunikasjon og samhandling og stats- og kommunalkunnskap og helse- og sosialpolitikk, og disse temaene danner basis og skal videreføres i de fagspesifikke emnene 2- 4.
Forutsetninger	Ingen
Læringsutbytte	**Kunnskap** Studenten • har kunnskap om menneskesyn, menneskerettigheter, yrkesetiske prinsipper og retningslinjer, og etisk refleksjon knyttet til arbeid i helse- og omsorgssektoren • har kunnskap om kommunikasjonsteori, -teknikker og -former, samhandling og konflikthåndtering knyttet til arbeid i helse- og omsorgssektoren • forstår kommunikasjonens betydning i samhandling med brukere, pårørende og kolleger • har innsikt i relevante lover og forskrifter innen helse- og omsorgssektoren som regulerer rettigheter, ansvar, plikter og kvaliteten på tjenestetilbud på kommunalt, regionalt og statlig nivå • har kunnskap om levekår og folkehelse i velferdsstatens utvikling, og om helse- og sosialpolitiske føringer • har kunnskap om begreper innen sosiologi og psykologi knyttet til enkeltindividet, familien og sosialt nettverk • har kunnskap om læring, IKT, nettsøk, kildekritikk, studieteknikk og arbeidsformer i studiet • har kunnskap om digitale løsninger og dokumentasjonssystemer i helsetjenesten **Ferdigheter** Studenten • kan anvende kunnskap om yrkesetiske prinsipper og retningslinjer, til etisk refleksjon rundt praktiske og teoretiske problemstillinger i helse- og omsorgssektoren

	• kan anvende kunnskap om kommunikasjonsteori, -teknikker og -former til å samhandle profesjonelt med brukere, pårørende og kollegaer • kan anvende kunnskap innen sosiologi og psykologi til å motivere brukeren slik at han eller hun tar i bruk egne ressurser og opplever mestring • kan kartlegge aktuelle brukersituasjoner og iverksette relevante tiltak i samarbeid med kolleger og medstudenter • kan anvende aktuelt lovverk og forskrifter for helse- og omsorgssektoren i egen yrkesutøvelse • kan finne fagstoff og vurdere kildene kritisk, og anvende kunnskap om læring, IKT, studieteknikk og arbeidsformer til å løse oppgaver i studiet **Generell kompetanse** Studenten • har forståelse for yrkes- og profesjonsetikk og hvordan dette påvirker yrkesutøvelsen • ser betydningen av å reflektere over egen praksis og begrunner sine vurderinger faglig og etisk • har utviklet en etisk grunnholdning som kommer til uttrykk gjennom refleksjon over egen atferd og kommunikasjon i situasjoner med brukere, pårørende og kollegaer • kan kommunisere og samhandle med brukere for å ivareta deres individuelle behov, i tråd med prinsipper om brukermedvirkning og respekt for enkeltindividets verdi og verdighet • kan bygge relasjoner basert på likeverdighet og respekt, slik at brukere og pårørende opplever trygghet og har tillit til tjenestetilbudet • kan samarbeide og bygge relasjoner til medstudenter og kolleger • har forståelse for betydningen sosiologi, psykologi, etikk og kommunikasjon har i egen yrkesutøvelse
Sentrale tema	**1a. Arbeidsformer og metoder i studiet** • Studieteknikk • Prosjekt- og utviklingsarbeid • Teori og erfaringsbasert kunnskapsbygging • Refleksjon og refleksjonsmodeller • Aktiv læring • Informasjonsteknologi, nettsøk og kildekritikk **1 b. Helse- og sosialfagene i samfunnet** • Helse- og oppvekstfagenes historie og utvikling • Teorier og begreper innen helse- og oppvekstfagene

	• Aktuelle verdier og normer i samfunnet og i helse- og oppvekstfagene, hvordan de henger sammen og styrer praktisk handling **1c. Etikk** • Menneskesyn og menneskeforståelse • Verdier og verdioppfatninger, livssyn • Menneskerettighetene • Etikk og moral, etiske dilemmaer • Etisk refleksjon og refleksjonsmodeller • Samfunnsmessige perspektiv og utfordringer i helse- og sosialsektoren sett i forhold til verdier og normer • Yrkesetikk • Taushetspliktens etiske sider • Brukermedvirkning • "Hva er viktig for deg?" • Samtykkekompetanse - makt, tvang og kontroll **1d. Sosiologi og psykologi** • Familien som sosial og kulturell institusjon • Helse- og sosial ulikhet og kulturelt mangfold • Roller, makt og avmakt • Utviklingsteorier, livsløpet • Emosjoner, behov og motivasjon • Kriser og forsvarsmekanismer • Gruppepsykologi og nettverksteori **1e. Kommunikasjon og samhandling** • Kommunikasjonsteori • Konflikthåndtering • Tverrkulturell samhandling og kommunikasjon • Samhandling i smågrupper og i organisasjoner • Kommunikasjon i ett hjelperperspektiv • Relasjonskompetanse • Veiledningsteori og veiledning **1f. Stats- og kommunalkunnskap, helse og sosialpolitikk** • Samfunnets og velferdsstatens utvikling, helse- og sosialpolitiske prioriteringer • Levekår og folkehelse • Lover og forskrifter som regulerer helse- og sosialsektorens virkefelt • Helse- og sosialsektoren på kommunalt, regionalt og statlig nivå • Offentlig og privat ansvar og omsorg • Profesjonalisering i helse- og oppvekstsektoren • Elektronisk pasientjournal

	• Avvik • Varsling • Digitalisering • Helseøkonomi • Kvalitetssikring, internkontroll og kvalitetsutvikling • Kunnskapsbasert praksis • Omsorgsforskning
Mappekrav med individuelle refleksjonsnotat	1. Etikk 2. Sosiologi og psykologi 3. Kommunikasjon og samhandling
Gruppeoppgave med presentasjon og individuelt refleksjonsnotat	Kvalitetsforbedringsarbeid
Vurdering	Hvert mappekrav vurderes med utgangspunkt i egne vurderingskriterier for mappekrav (vedlegg 1). Faglærer/veileder gir skriftlig tilbakemelding innen 14 dager. Arbeidene vurderes med godkjent/ikke godkjent, og alle mappekrav må være godkjent før avsluttende vurdering (eksamen) i emne 1
Litteratur	• Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning og etikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk. Kap. 1-9 og 13. Totalt 269 sider. • Eide, T. & Aadland, E. (2020). *Etikkhåndboka; Refleksjon, organisasjon, ledelse.* Oslo: Kommuneforlaget. Totalt 50 sider. • Grasaas, K. K., Sjursen, M. & Stordalen, J. (2019). *Fag, etikk og kommunikasjon for fagskoleutdanningene.* Oslo: Cappelen Damm AS. Kap. 1-17 og 19-21. Totalt 212 sider. • Helgesen, L. A. (2016). *Sosiologi og psykologi: for fagskoleutdanningene.* Oslo: Cappelen Damm AS. Kap. 1-12. Totalt 178 sider. • Skau, G. M. (2017). *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker.* (5. utg.). Oslo: Cappelen Akademisk. Kap. 1-5. Totalt 109 sider. Totalt 818 sider
Tilleggslitteratur	• Arntzen, E. (2014). *Ledelse og kvalitet i helsetjenesten: Arbeidsglede og orden i eget hus.* Oslo: Gyldendal Akademisk. • Molven, O. (2016) *Sykepleie og jus*. Oslo: Gyldendal Akademisk. • Nortvedt, M. W., Jamtvedt, G., Graverholt, B., Nordheim, L.V & Reinar, L. M. (2012) Jobb kunnskapsbasert!: En arbeidsbok. Oslo: Akribe. • Vabo, G. (2018). *Dokumentasjon i sykepleie.* Oslo: Cappelen Damm. • Helse og sosiallover www.lovdata.no

10.2 Emne 2: Palliasjon

Emnekode	00HH59B
Omfang	7 studiepoeng
Innhold	Emne 2 tar for seg sentrale begreper innen palliasjon og verdigrunnlaget som Hospicefilosofien bygger på. Emnet handler også om livshjelp for at den enkelte skal få hjelp til å leve best mulig i egne omgivelser, med minst mulig plager, for å bedre livskvalitet og opplevelse av mestring og håp. Emnet skal øke forståelsen for hva det kan innebære å få en alvorlig og uhelbredelig sykdom for pasient og pårørende og for den fagskoleutdannede fagarbeiderens ansvar og funksjon i palliativ omsorg. Videre tar emnet for seg døden i et historisk og kulturelt perspektiv.
Forutsetninger	Bestått emne 1
Læringsutbytte	**Kunnskaper** Studenten • har kunnskap om hva palliativ behandling, omsorg og pleie er og omfatter • forstår hva det betyr å ha en pasientsentrert tilnærming i palliativ behandling, pleie og omsorg • har kunnskap om hvordan alvorlig og uhelbredelig sykdom kan påvirke både pasient og pårørende fysisk, psykisk, sosialt og eksistensielt • har kunnskap om sorg- og krisereaksjoner knyttet til det å få eller å være nær pårørende til en som får alvorlig og uhelbredelig sykdom • har kunnskap om hva livshjelp innebærer og hvordan det kan bidra til å fremme livskvalitet, mestring og håp hos alvorlig og uhelbredelig syke og deres pårørende • har kunnskap om hospicefilosofiens egenart, verdigrunnlag og betydning i samfunnet • har kunnskap om døden i et historisk og kulturelt perspektiv **Ferdigheter** Studenten • kan anvende kunnskap om pasientsentrert tilnærming til å ivareta brukermedvirkning og integritet hos alvorlig og uhelbredelige syke og døende pasienter • kan finne relevant informasjon om ulike kulturelle aspekter knyttet til alvorlig sykdom og død for å møte individuelle ønsker og behov hos pasient og pårørende • kan anvende kunnskap om reaksjoner på sorg og krise i møte med pasienter med alvorlig og uhelbredelig sykdom og deres pårørende

	Generell kompetanse Studenten • kan utøve pleie og omsorg for alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter i tråd med verdigrunnlaget for palliasjon og hospicefilosofi og pasientsentrert tilnærming • har forståelse for egen yrkesrolle, ansvar og oppgaver i den palliative omsorgen for alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter og deres pårørende
Sentrale tema	**2a. Palliasjon – hva er palliasjon?** • Palliasjon • Livsforlengende behandling • Hospicefilosofien • Livshjelp • Pasientsentrert tilnærming • Integritet • Livskvalitet, håp og mestring **2b. Alvorlig og uhelbredelig sykdom - hva det kan innebære for pasient og pårørende** • Akutt og kronisk syk • Psykiske reaksjoner • Åndelige og eksistensielle utfordringer • Påvirkning av nettverk og omgivelser • Sosiale omveltninger • Pårørende • Barn og unge som pårørende • Krise og sorg • Den fagskoleutdannede fagarbeiderens ansvar og funksjon i møte med alvorlig syke og døende pasienter og deres pårørende **2c. Døden i et historisk og kulturelt perspektiv** • Døden i et historisk perspektiv • Sykdom og død i ulike kulturer
Mappekrav med individuelle refleksjonsnotat	1. Palliasjon til alvorlig og uhelbredelig syke pasienter 2. Døden – en del av livet
Vurdering	Hvert mappekrav vurderes med utgangspunkt i vurderingskriterier for mappekrav (vedlegg 1). Faglærer/veileder gir skriftlig tilbakemelding innen 14 dager. Arbeidene vurderes med godkjent/ikke godkjent, og alle mappekrav må være godkjent før avsluttende vurdering (eksamen) som omfatter de fagspesifikke emnene.
Litteratur	• Dahl, A. A. (2016). *Kreftsykdom; Psykologiske og sosiale perspektiver*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. Kap.: 1, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 og 16.

	• Holm, M. S. & Husebø, S (Red.). (2015). *En verdig alderdom: Omsorg ved livets slutt.* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. Kap. 1 - 3, 13 og 18. • Kaasa, S. & Loge, J.H. (red.). (2016). *Palliasjon. Nordisk lærebok*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal. Kap. 1, 3, 13, 20 og 24. • Reitan, A. M. & Schjølberg, T.K. (Red.). (2017). *Kreftsykepleie: Pasient – Utfordring-Handling. (4. utg.).* Oslo: Cappelen Damm Akademisk. Kap. 2-4, 13-14 og 16.
Tilleggslitteratur	• Corwin, G. (2005). *Idas dans: en mors beretning.* Dinamo forlag • Falk, B. (2016). *Å være der du er.* Bergen: Fagbokforlaget. • Lindquist, U-C. (2004). *Ro uten årer – en bok om livet og døden*. Oslo: Gyldendal. • Helsedirektoratet. (2015). *Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for palliasjon i kreftomsorgen.* • NOU 2017: 16. (2016). *På liv og død— Palliasjon til alvorlig syke og døende.* Hentet fra https://www.regjeringen.no • Rønsen, A. & Jakobsen, R. (2016). *Å fullføre et liv; omsorg for døende og de som står nær.* Oslo: Gyldendal Akademiske. • Helselovgivning, www.lovdata.no

10.3 Emne 3: Sykdommer og palliativ omsorg til alvorlig syke og døende

Emnekode	00HH59C
Omfang	14 studiepoeng
Innhold	Emne 3 tar for seg ulike alvorlige sykdommer, forekomst, mulige årsaker, symptomer og behandling og hvordan sykdommene påvirker pasientens behov i palliativ sykdomsfase og ved livets slutt. Emnet handler også om konsekvenser av sykdom, slik som ernæringsproblemer, funksjonssvikt, nedsatt immunforsvar, fatique, endret selvbilde og om bivirkninger av behandling. Det fokuseres på bruk av standardiserte observasjonsskjemaer og kartleggingsverktøy for å kartlegge helsetilstand, ressurser, symptomer og behov hos alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter. Emnet omhandler palliativ symptomforebygging og symptomlindrende behandling og omsorg, med stor vekt på smerte og smertelindring. Emnet omhandler også pleie og omsorg ved livets slutt og det å styrke pårørende i å være, og å oppleve å være en ressurs for pasienten.
Forutsetninger	Bestått emne 1
Læringsutbytte	**Kunnskaper** Studenten • har kunnskap om alvorlige hjerte- og lungesykdommer, kreft, nevrologiske sykdommer, psykisk utviklingshemming og demens og om symptomer, plager og behov sykdommene kan gi i palliativ sykdomsfase og ved livets slutt • har kunnskap om konsekvenser som ulike alvorlige og uhelbredelige sykdommer kan ha for pasientens dagligliv og om bivirkninger av behandlingen • har kunnskap om pårørendes rolle og betydning i palliativ sykdomsfase • har kunnskap om ulike kartleggingsverktøy som kan brukes for å observere og dokumentere symptomer hos pasienter som er i palliativ fase • har kunnskap om tiltak for å forebygge og lindre plagsomme symptomer hos pasienter i palliativ fase • har kunnskap om endringer i pasientens tilstand som kan tyde på at døden er nært forestående • har kunnskap om tiltaksplanen *Livets siste dager, en plan for lindring i livets sluttfase* • har kunnskap om alternativ og komplementær behandling som kan bidra til å forebygge og lindre plagsomme symptomer • har innsikt i nasjonale handlingsprogram og retningslinjer for palliasjon

	Ferdigheter Studenten • kan anvende kunnskap om konsekvenser av sykdom og bivirkninger av behandling hos alvorlig og uhelbredelige syke og døende pasienter, til å planlegge og iverksette ikke-medikamentelle tiltak i samarbeid med pasienten, og tilpasset pasienten alder og forutsetninger • kan anvende kartleggingsverktøy og standardiserte observasjonsskjemaer som er tilpasset ulike pasientgrupper til å kartlegge helsetilstand, ressurser og symptomer og til å identifisere behov for lindrende tiltak hos pasienter i palliativ fase og ved livets slutt • kan anvende kunnskap om alvorlige sykdommer og palliasjon til å delta i palliativ behandling, og til å planlegge og iverksette ikke-medikamentelle tiltak som ivaretar pasientens behov for å forebygge og lindre plagsomme symptomer, og tilpasset pasientens alder og forutsetninger • kan anvende kunnskap om pårørendes rolle og betydning i palliativ sykdomsfase til å styrke pårørende i å være, og å oppleve å være, en ressurs for pasienten • kan observere og identifisere endringer i pasientens tilstand som kan tyde på at døden er nært forestående • kan delta i bruk av tiltaksplanen *Livets siste dager, en plan for lindring i livets sluttfase* for å kvalitetssikre oppfølging av døende pasienter og deres pårørende **Generell kompetanse** Studenten • har forståelse for nasjonale handlingsprogram og faglige retningslinjer for palliasjon og hvordan dette påvirker yrkesutøvelsen • har forståelse for hvordan bruk av kartleggingsverktøy og standardiserte observasjonsskjemaer bidrar til å kvalitetssikre palliativ omsorg for alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter • kan utføre palliativ omsorg etter alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienters ønsker og individuelle behov og tilpasset pasientens alder og kognitive og kommunikative evner • har forståelse for og kan reflektere over faglige og etiske utfordringer og dilemmaer i møte med alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter
Sentrale tema	**3a. Alvorlige sykdommer** • Hjertesykdom - hjertesvikt • Lungesykdom – KOLS • Nyresykdom - nyresvikt • Nevrologiske sykdommer- MS, Parkinsons sykdom og ALS

	• Kreftsykdommer og spredning – brystkreft, lungekreft, tarmkreft, prostatakreft, føflekkreft og tumor cerebri
	• Demens
	• Psykisk utviklingshemming
	
	3b. Konsekvenser av alvorlig sykdom og behandling, ivaretakelse av grunnleggende behov
	• Ernæringsproblemer og kakeksi
	• Funksjonssvikt
	• Nedsatt immunforsvar
	• Fatigue
	• Endret selvbilde og seksualitet
	• Bivirkning av behandling
	• Pårørendes rolle og betydning i den palliative sykdomsfasen
	
	3c. Kartlegging og vurdering av symptomer
	• Kartleggingsverktøy
	• Standardiserte observasjonsskjemaer
	• Vurderingskompetanse
	• Den fagskoleutdannede fagarbeiderens rolle i kartleggingsarbeid
	
	3d. Palliativ, symptomforebyggende og symptomlindrende behandling og omsorg
	• Hyppig forkommende symptombilder i palliativ fase:
	  ○ Smerte
	  ○ Kvalme, brekninger og oppkast
	  ○ Obstipasjon og diaré
	  ○ Munntørrhet og andre plager fra munn og svelg
	  ○ Redusert appetitt, vekttap og dehydrering
	  ○ Dyspné
	  ○ Depresjon og angst
	  ○ Delirium
	• Symptomforebyggende og symptomlindrende behandling og omsorg
	  ○ Medikamentell behandling
	  ○ Palliativ kirurgi og strålebehandling
	  ○ Omsorg og ikke - medikamentell behandling
	  ○ Alternativ og komplementær behandling
	  ○ Palliativ behandling av gamle
	
	3e. Pleie og omsorg ved livets slutt
	• Tegn på nær forestående død
	• Livets siste dager (LSD) (tiltaksplan)
	• Etiske utfordringer i livets sluttfase
	• Ivaretagelse av pårørende

Mappekrav med individuelle refleksjonsnotat	1. Konsekvenser av alvorlig sykdom og behandling, ivaretagelse av pasientens grunnleggende behov 2. Palliativ, symptomlindrende behandling, ikke-medikamentelle tiltak og omsorg 3. Pleie og omsorg ved livets slutt
Vurdering	Hvert mappekrav vurderes med utgangspunkt i vurderingskriterier for mappekrav (vedlegg 1). Faglærer/veileder gir skriftlig tilbakemelding innen 14 dager. Arbeidene vurderes med godkjent/ikke godkjent, og alle mappekrav må være godkjent før avsluttende vurdering (eksamen) som omfatter de fagspesifikke emnene.
Litteratur	• Aldring og helse (u.å.). Demens og palliasjon. Hentet fra https://www.aldringoghelse.no/demens/behandling/palliasjon/ • Dahlen, W. N., Ellingsen, K. E. & Berge, K. (2018). Kompetanse om palliativ behandling og omsorg for personer med psykisk utviklingshemming. *Omsorg* (1), 31-35. Hentet fra https://naku.no/sites/default/files/files/Berge_%20Omsorg%202018-1_til%20trykk.pdf • Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademiske forlag • Helsedirektoratet. (2016) *Kosthåndboken.* (2016) Oslo: Helsedirektoratet. • Helsedirektoratet. (2015). *Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for palliasjon i kreftomsorgen.* • Holm, M. S. & Husebø, S (Red.). (2015). *En verdig alderdom: Omsorg ved livets slutt.* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. Kap. 4 - 5, 9 – 11 og 17. • Husebø, S. (2001). *De siste dager og timer*. Oslo: Medlex Norsk Helseinformasjon. • Kaasa, S. & Loge, J.H. (red.). (2016). *Palliasjon. Nordisk lærebok*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal. Kap. 6, 16-17, 19, 23, 28, 30, 32, 34, 37-38, 40, 42, 45, 49 og 51-55. • Lindring i Nord, Kompetansesenter for Lindrende behandling. (2012). *Håndbok i lindrende behandling.* Tromsø: Universitetssykehuset Nord-Norge. Hentet fra: https://unn.no • Reitan, A. M. & Schjølberg, T.K. (Red.). (2017). *Kreftsykepleie: Pasient – Utfordring-Handling. (4. utg.).* Oslo: Cappelen Damm Akademisk. Kap. 6-7, 9-12, 15, 21 (2 sider), 27 - 32, 35 -36, 46 - 49. • Westergård, B-E. (2017). Voksne og eldre med utviklingshemming trenger også palliativ omsorg. *Sykepleien.* Hentet fra https://sykepleien.no/meninger/innspill/2017/08/voksne-og-eldre-med-utviklingshemming-trenger-ogsa-palliativ-omsorg
Tilleggslitteratur	• Helsedirektoratet. (2010). *Nasjonal faglig retningslinje for forebygging og behandling av underernæring.*

	• Helsedirektoratet. (2018). *Brystkreft - Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for diagnostikk, behandling og oppfølging av pasienter med brystkreft*. • Helsedirektoratet. (2018). *Lungekreft, mesoteliom og thymom – handlingsprogram - Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for diagnostikk, behandling og oppfølging av lungekreft, mesoteliom og thymom* • Helsedirektoratet. (2017). *Kreft i tykktarm og endetarm – handlingsprogram - Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for diagnostikk behandling og oppfølging av kreft i tykktarm og endetarm.* • Helsedirektoratet. (2017). *Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for diagnostikk, behandling og oppfølging av adenocarcinom i tynntarm.* • Helsedirektoratet. (2017). *Demens - Nasjonal faglig retningslinje om demens.* • Helsedirektoratet. (2009). *Beslutningsprosesser ved begrensning av livsforlengende behandling (Veileder).* • Tretteteig, S. (Red.). (2016). *Demensboka: lærebok for helse- og omsorgspersonell.* Tønsberg: Forlaget Aldring og helse. • Helselovgivning, www.lovdata.no

10.4 Emne 4: Palliative tjenestetilbud, organisering og pasienttilpassede forløp

Emnekode	00HH59D
Omfang	5 studiepoeng
Innhold	Emne 4 handler om det palliative tjenestetilbudet, aktører, organisering og samhandling i pasienttilpassede forløp, samt ulike aspekter knyttet til hjemmedød. Emnet skal også gi studentene økt bevissthet om egen yrkesrolle og ansvar knyttet til kommunikasjon, medarbeiderskap, veiledning og fagutvikling på arbeidsplassen. Ferdighetstrening i kommunikasjon vektlegges i dette emnet.
Forutsetninger	Bestått emne 1
Læringsutbytte	**Kunnskaper** Studenten • har kunnskap om det palliative tjenestetilbudet i den kommunale helse- og omsorgstjenesten og i spesialisthelsetjenesten • har kunnskap om tverrfaglig samarbeid og kjennskap til ulike aktører og samarbeidsparters ansvar og oppgaver i ulike pasient- og omsorgsforløp • har innsikt i pasienttilpassede forløp, deriblant pakkeforløp • har innsikt i sosiale og økonomiske rettigheter og støtteordninger ved alvorlig sykdom og dødsfall • har kunnskap om familieomsorg, frivillig arbeid og brukerorganisasjoner knyttet til palliativ omsorg • har kunnskap om veiledning og pedagogiske prinsipper • har innsikt i kunnskapsbasert praksis • har kunnskap om utviklingsarbeid og innovasjon i helse- og omsorgssektoren • har kjennskap til regionale kompetansetjenester for lindrende behandling • kan oppdatere sin kunnskap om velferdsteknologiske løsninger knyttet til palliasjon • har kunnskap om det palliative tjenestetilbudet til barn og unge og deres familier **Ferdigheter** Studenten • kan anvende kommunikasjonsformer, og -teknikker i samtale med alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter og deres pårørende • kan anvende kunnskap om veiledning og pedagogiske prinsipper til å informere og veilede pasienter og pårørende

	• kan finne relevant informasjon og fagstoff til å kunne informere og veilede pasient og pårørende om det palliative tjenestetilbudet og om sosiale og økonomiske rettigheter og støtteordninger ved alvorlig sykdom og dødsfall • kan anvende kunnskap om medarbeiderskap og organisasjonskultur til å bidra til et godt arbeidsmiljø **Generell kompetanse** Studenten • har et bevisst forhold til egne verdier knyttet til sykdom, lidelse og død og til eget faglig og personlig engasjement og begrensninger • har mot til å samtale med alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter og deres pårørende • kan bygge relasjoner og delta i tverrfaglig samarbeid med kollegaer på tvers av fag, avdelinger og etater • kan bidra til kvalitetsforbedring i palliativ omsorg på arbeidsplassen ved å planlegge utviklingsarbeid innenfor et avgrenset område

Sentrale tema	**4a. Organisering av det palliative tilbudet**
	• Kommunale helse- og omsorgstjenester
	• Spesialisthelsetjenester
	• Familieomsorg
	• Frivillig arbeid
	• Brukerorganisasjoner
	• Samhandling og koordinering av tjenester
	• Pasienttilpassede forløp
	• Velferdsteknologi
	• Sosiale og økonomiske rettigheter og støtteordninger ved alvorlig sykdom og dødsfall
	• Hjemmedød
	• Det palliative tjenestetilbudet til barn og unge og deres familier
	
	4b. Yrkesutøvelse
	• Yrkesrolle og identitet
	• Tverrfaglig samarbeid
	• Kunnskapsbasert praksis
	• Utviklingsarbeid
	• Kommunikasjons- og veiledningskompetanse
	  ○ Evne til å se og la seg berøre
	  ○ Evne til å lytte
	  ○ Mot til samtale
	  ○ Advance Care Planning – samtale (forhåndssamtale om livets siste fase)

Mappekrav med individuelle refleksjonsnotat	1. Yrkesutøvelse og kommunikasjon
Gruppeoppgave med presentasjon og individuelt refleksjonsnotat	Organisering og pasienttilpassede forløp
Litteratur	• Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademiske forlag • Holm, M. S. & Husebø, S (Red.). (2015). *En verdig alderdom: Omsorg ved livets slutt.* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. Kap. 14, 16 og 25. • Kaasa, S. & Loge, J.H. (red.). (2016). *Palliasjon. Nordisk lærebok*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal. Kap. 7, 9, 11-12 og 15. • Reitan, A. M. & Schjølberg, T.K. (Red.). (2017). *Kreftsykepleie: Pasient – Utfordring-Handling. (4. utg.).* Oslo: Cappelen Damm Akademisk. Kap. 5 og 17. • Skau, G. M. (2011): *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker.* Oslo: Cappelen Akademisk.
Tilleggslitteratur	• Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning og etikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk. • Foreningen for barnepalliasjon, http://barnepalliasjon.no/ • Helsedirektoratet. (2015). *Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for palliasjon i kreftomsorgen.* • Helsedirektoratet. (2017). *Nasjonal faglig retningslinjer for palliasjon til barn og unge uavhengig av diagnose.* 15 sider. • Kreftforeningen, *https://kreftforeningen.no/* • Nortvedt, M. W., Jamtvedt, G., Graverholt, B., Nordheim, L.V & Reinar, L. M. (2012) *Jobb kunnskapsbasert!: En arbeidsbok.* Oslo: Akribe. • NOU 2017: 16. (2016). *På liv og død— Palliasjon til alvorlig syke og døende.* Hentet fra https://www.regjeringen.no • Tveiten, S. (2016). *Helsepedagogikk. Pasient- og pårørendeopplæring*. Bergen: Fagbokforlaget. • Helselovgivning, www.lovdata.no

10.5 Praksis

Emnekode	00HH59P
Omfang	14 studiepoeng 10 uker
Innhold	Praksis gjennomføres som utplassering eller som utviklingsarbeid på egen arbeidsplass.
Forutsetninger	Bestått emne 1-4
Læringsutbytte	**Kunnskaper** Studenten • har kunnskap om hva som kjennetegner pasienter med alvorlig og uhelbredelig sykdom og om hvordan kompleksiteten gir konsekvenser for omsorgsutøvelsen • har kunnskap om faglige verktøy og standardiserte observasjonsskjemaer i arbeidet med å kartlegge helsetilstand, ressurser, symptomer og behov hos pasienter som er i en palliativ fase • har kunnskap om organisering av tjenestetilbudet knyttet til palliasjon og kjennskap til ansvar og oppgaver for aktører og samarbeidsparter i ulike pasientforløp knyttet til tilbudet ved praksisplassen • har innsikt i kunnskapsbasert praksis, og har kunnskap om utviklingsarbeid og kan oppdatere sin kunnskap om utviklingsprosjekter i helse- og omsorgstjenesten **Ferdigheter** Studenten • kan anvende kunnskap om alvorlige og uhelbredelige sykdommer og behandling, til å observere symptomer og bivirkninger hos den enkelte pasient • kan anvende kunnskap om den alvorlig og uhelbredelig syke eller døende pasienten til å delta i behandling, og til å planlegge og iverksette tiltak som ivaretar pasientens behov for palliativ omsorg • kan anvende kommunikasjonsformer profesjonelt i samarbeidet med pasienter, pårørende, frivillige, kollegaer og andre yrkesgrupper • kan anvende kartleggingsverktøy og standardiserte observasjonsskjemaer som er tilpasset pasientgrupper på praksisplassen til å kartlegge helsetilstand, ressurser og symptomer og til å identifisere behov for lindrende tiltak hos pasienter i palliativ fase • kan kartlegge situasjoner i praksis og identifisere faglige og etiske problemstillinger og behov for å iverksette tiltak • kan finne informasjon og fagstoff som er relevant for problemstillinger i praksis

	Generell kompetanse Studenten • har utviklet en etisk grunnholdning som kommer til uttrykk ved at han/hun ivaretar alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienters integritet, brukermedvirkning og faglig forsvarlighet i praksis • kan utføre palliativ omsorg etter alvorlig syke og døende pasienters ønsker og individuelle behov og i tråd med pasientsentrert tilnærming og verdigrunnlaget for palliasjon • kan bygge relasjoner med kollegaer og på tvers av avdelinger og etater i det tverrfaglige samarbeidet på arbeidsplassen for å ivareta pasientenes helhetlige behov knyttet til sykdom, lidelse og død • kan bidra til kvalitetsforbedring i palliativ omsorg for alvorlig syke og døende pasienter gjennom kunnskapsdeling, bevisstgjøring og etisk refleksjon på arbeidsplassen **I tillegg gjelder følgende læringsutbyttebeskrivelse for utviklingsarbeid på egen arbeidsplass:** Studenten • kan bidra til kvalitetsforbedring i palliativ omsorg på arbeidsplassen ved å forberede, planlegge, gjennomføre og evaluere utviklingsarbeid innenfor et avgrenset område
Arbeidskrav	**Praksisutplassering:** • Turnusplan • Arbeidskrav 1 Studentmappe • Arbeidskrav 2 Livshistorieintervju • Arbeidskrav 3 Symptomregistering ved palliativ behandling **Utviklingsarbeid:** • Arbeidsplan • Arbeidskrav 1 Studentmappe • Arbeidskrav 2 Prosjekt- og framdriftsplan • Arbeidskrav 3 Presentasjon av utviklingsarbeid • Arbeidskrav 4 Prosjektrapport
Vurdering	Arbeidskravene vurderes med godkjent/ikke godkjent. Faglærer gir skriftlig tilbakemelding innen 14 dager på arbeidskrav. Studenten blir vurdert til bestått/ikke bestått praksis. Alle arbeidskrav må være godkjent og kravet til tilstedeværelse må være oppfylt før praksis kan vurderes til bestått. Se egne retningslinjer for praksisutplassering og utviklingsarbeid på egen arbeidsplass.
Litteratur	• Faglitteratur fra tidligere emner • Selvvalgt litteratur • Andersen, E. S. & Schwencke, E. (2012). *Prosjektarbeid. En veiledning for studenter*. (utg. 4). Oslo: NKI Forlaget • Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademiske forlag

10.6 Emne 5: Hovedprosjekt

Emnekode	00HH59E
Omfang	8 studiepoeng
Innhold	Dette emnet er et obligatorisk fordypningsarbeid. Hovedprosjektet skal være praksisrettet og knyttet til ett eller flere temaer i utdanningens fagspesifikke emner. Studenten skal gjennom hovedprosjektet vise refleksjon og anvende relevant teori og erfaringer fra praksisfeltet.
Forutsetninger	Bestått emne 1-4 og praksis
Læringsutbytte	**Kunnskaper** Studenten • har innsikt i kunnskapsbasert praksis • har kunnskap om utviklingsarbeid og kan oppdatere sin kunnskap om nasjonale planer, utviklingsprosjekter og innovasjon i helse- og omsorgssektoren • kan oppdatere sin kunnskap om palliativ omsorg til pasienter med alvorlige og uhelbredelige sykdommer og ved livets slutt **Ferdigheter** Studenten • kan finne informasjon og fagstoff som er relevant for en valgt problemstilling knyttet til palliativ omsorg • kan vurdere kritisk ulike kilder for informasjon og fagstoff • kan anvende kunnskap til å belyse, vurdere og reflektere faglig, etisk og juridisk over en valgt problemstilling knyttet til palliativ omsorg • kan innenfor eget ansvars- og arbeidsområde identifisere behov for, og planlegge, iverksette og evaluere tiltak knyttet til palliativ omsorg for alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter **Generell kompetanse** Studenten • har forståelse for yrkesetiske retningslinjer som regulerer yrkesutøvelsen innen helse- og omsorgstjenesten • har forståelse pasientsentrert tilnærming og for verdigrunnlaget for palliasjon og palliativ omsorg • har utviklet en etisk grunnholdning som kommer til uttrykk ved refleksjon rundt hvordan alvorlig syke og døende pasienters integritet, brukermedvirkning og faglig forsvarlighet ivaretas • kan gjennom kunnskapsdeling, veiledning og etisk refleksjon på arbeidsplassen, bidra til å bedre kvaliteten på arbeidsplassens

	palliative tilbud til alvorlig og uhelbredelig syke og døende pasienter og deres pårørende
Arbeidskrav	**Prosjekt- og framdriftsplan:** Innen fastsatt tidspunkt må studenten ha levert forslag til framdriftsplan med tema, foreløpig/tentativ problemstilling, metodevalg og litteratur. Dette godkjennes av veileder innen 14 dager. Besvarelsen leveres til fastsatt tid i 4. semester. Studenten har tilbud om fire veiledningstimer i løpet av skriveperioden. I tillegg kan det arrangeres oppgaveseminarer der studentene presenterer sine foreløpige arbeider for medstudenter og veileder. Hensikten er å gi felles veiledning og respons på foreløpig læringsutbytte, både for de som legger frem og for de som er deltakere. **Hovedprosjekt:** Skriftlig individuelt hovedprosjekt på 4500 ord +/- 10 % Se egne retningslinjer for hovedprosjekt, emne 5.
Vurdering	Studenten skriver et hovedprosjekt med påfølgende muntlig høring som utgjør avsluttende eksamen for studiet. Hovedprosjektet vurderes med utgangspunkt i vurderingskriterier for hovedprosjekt (vedlegg 3).
Litteratur	• Faglitteratur fra tidligere emner • Selvvalgt litteratur • Andersen, E. S. & Schwencke, E. (2012). *Prosjektarbeid. En veiledning for studenter.* (utg. 4). Oslo: NKI Forlaget • Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademiske forlag

11 Oversikt mappekrav (emne 1-4)/arbeidskrav (praksis og emne 5)

Emne	Mappekrav/arbeidskrav	Maks ant. ord/ Individuelt/Gruppe	Vurdering
Emne 1	Etikk	2000/gruppe	Godkjent/ikke godkjent
	Sosiologi og psykologi	2000/individuell	Godkjent/ikke godkjent
	Kommunikasjon og samhandling	2000/individuell	Godkjent/ikke godkjent
	Kvalitetsforbedringsarbeid	Gruppeoppgave med presentasjon og individuelt refleksjonsnotat	Godkjent/ikke godkjent
	Presentasjonsmappe – 2 utvalgte mappekrav, påfølgende muntlig høring		Gradert karakter, ekstern sensor
Emne 2	Palliasjon til alvorlig og uhelbredelig syke pasienter	2000/individuell	Godkjent/ikke godkjent
	Døden – en del av livet	2000/gruppe	Godkjent/ikke godkjent
Emne 3	Konsekvenser av alvorlig sykdom og behandling, ivaretagelse av pasientens grunnleggende behov	2000/individuell	Godkjent/ikke godkjent
	Palliativ, symptomlindrende behandling, ikke-medikamentelle tiltak og omsorg	2000/gruppe	Godkjent/ikke godkjent
	Pleie og omsorg ved livets slutt	2000/individuell	Godkjent/ikke godkjent
Emne 4	Yrkesutøvelse og kommunikasjon	2000/individuell	Godkjent/ikke godkjent
	Organisering og pasienttilpassede forløp	Gruppeoppgave med presentasjon og individuelt refleksjonsnotat	Godkjent/ikke godkjent
Emne 2, 3 og 4	**Presentasjonsmappe, 1 utvalgt og godkjent mappekrav fra hver av emnene 2, 3 og 4, påfølgende muntlig høring**		Gradert karakter, ekstern sensor

Praksis (Praksis-utplassering/ Utviklingsarbeid)	**Praksisutplassering:** • Turnusplan • Arbeidskrav 1 Studentmappe • Arbeidskrav 2 Livshistorieintervju • Arbeidskrav 3 Symptomregistering ved palliativ behandling	Individuelt	Arbeidskrav vurderes med godkjent/ikke godkjent. Praksis vurderes til bestått/ikke bestått
	Utviklingsarbeid: • Arbeidsplan • Arbeidskrav 1 Studentmappe • Arbeidskrav 2 Prosjekt- og framdriftsplan • Arbeidskrav 3 Presentasjon av utviklingsarbeid • Arbeidskrav 4 Prosjektrapport	Individuelt	Arbeidskrav vurderes med godkjent/ikke godkjent. Praksis vurderes til bestått/ikke bestått
Emne 5	**Hovedprosjekt med muntlig høring**	4500 ord/individuell	Gradert karakter, ekstern sensor

Vedlegg 1 Formelle krav og vurderingskriterier for mappekrav

Formelle krav til innhold i mappekrav	Kriterier for vurdering av mappekrav	Vurderingsform
• Forside • Evt. Forord • Innholdsfortegnelse • Innledning • Svar på alle oppgaver i mappekravet eller svar på en selvvalgt problemstillingen innenfor gitt tema • Litteraturliste og referanser i teksten • Refleksjonsnotat • Logg ved gruppearbeid • Omfang: 2000 ord ± 10 % (f.o.m. innlending t.o.m. konklusjon), se hvert enkelt mappekrav • Følge Fagskolens retningslinjer for oppgaveskriving (skrift, linjeavstand, overskrifter, kildehenvisninger og anonymisering)	• Viser faglig kompetanse i forhold til aktuelle læringsutbyttebeskrivelser i studieplanen • Viser fagarbeiderens funksjon • Viser selvstendighet, evne til kritisk refleksjon, samt saklig drøfting • Oversiktlighet og ryddighet • Følger formelle krav til innhold i mappa • Originalitet (ikke påfallende likhet med andre besvarelser eller publisert materiale)	• Utfyllende tilbakemeldinger fra faglærer • Vurderes med *godkjent/ikke godkjent*

Vedlegg 2 Formelle krav og vurderingskriterier for presentasjonsmapper m/muntlig høring

Formelle krav til innhold i presentasjonsmappa	Kriterier for vurdering	Vurderingsform
• Forside • Innholdsfortegnelse • Felles innledning, med begrunnelse for valg, kort om valgte mappekrav og forbedringer • Et gitt antall godkjente og bearbeidede mappekrav (f.o.m. innledning t.o.m. litteraturliste) • Refleksjonsnotat • Følge Fagskolens retningslinjer for oppgaveskriving (skrift, linjeavstand, overskrifter, kildehenvisninger og anonymisering)	• Viser faglig kompetanse i forhold til aktuelle læringsutbyttebeskrivelser i studieplanen • Viser fagarbeiderens funksjon • Viser selvstendighet, evne til kritisk refleksjon, samt saklig drøfting • Oversiktlighet og ryddighet • Følger formelle krav til innhold i presentasjonsmappa • Originalitet (ikke påfallende likhet med andre besvarelser eller publisert materiale)	• Samlet vurdering av presentasjonsmappe og muntlig høring • Gradert karakter (A-F), der A er beste karakter. Det kreves karakteren E eller bedre for at eksamen skal være bestått

Vedlegg 3 Formelle krav og vurderingskriterier for hovedprosjekt m/muntlig høring

Formelle krav til innhold i hovedprosjekt	Kriterier for vurdering	Vurderingsform
• Forside • Evt. Forord • Innholdsfortegnelse • Innledning • Metode • Faglig del • Drøfting • Konklusjon • Litteraturliste og referanser i teksten • Refleksjonsnotat • Omfang: 4500 ord ± 10 % (f.o.m. innlending t.o.m. konklusjon) • Følge Fagskolens retningslinjer for oppgaveskriving (skrift, linjeavstand, overskrifter, kildehenvisninger og anonymisering)	• Viser faglig kompetanse i forhold til aktuelle læringsutbytter i studieplanen • Er praksisrelatert og viser fagarbeiderens funksjon • Holder seg til det valgte temaet og svarer på problemstillingen • Hensiktsmessig metodevalg og kildebruk • Viser selvstendighet, evne til kritisk refleksjon, samt saklig drøfting • Oversiktlighet og ryddighet • Følger formelle krav til innhold i hovedprosjekt • Originalitet (ikke påfallende likhet med andre besvarelser eller publisert materiale)	• Samlet vurdering av det skriftlige hovedprosjekt og muntlig høring • Gradert karakter (A-F), der A er beste karakter. Det kreves karakteren E eller bedre for at eksamen skal være bestått